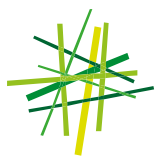

Foranalyse til holdningsstrategi

Indhold

Foranalyse til holdningsstrategi	1
1. Indledning	2
1.1. Hovedresultater	2
1.2. Kort præsentation af materialet	2
1.3. Baggrund	3
2. Befolkningens forståelse af handicap	4
3. Forskel efter type af handicap – hierarki	5
3.1. Forskellen mellem psykiske og fysiske lidelser	5
3.2. Arten af handicap gør en forskel i forhold til ophævelse af graviditet	6
4. Vurderingen af generelle forhold for personer med handicap	6
4.1. Det offentliges indsats	6
5. Hvad tillægges det at have et handicap?	7
5.1. Syn på evner og produktivitet	7
5.2. Integration og ligestilling	7
5.3. Fordomme og diskrimination	8
6. Sociale relationer	9
6.1. Mennesker med handicap som forældre	10
7. Mødet med mennesker med handicap	10
7.1. At træde til med en hjælpende hånd	10
7.2. På cafe	11
7.3. Naboskab	11
7.4. Togrejse/Busrejse	11
8. Skoleuddannelse	12
9. Arbejdsmarkedet	13
9.1. Variation efter type af handicap	14
9.2. Holdningsbestemte barrierer	15
10. Hvordan kan man påvirke holdninger?	16
10.1. Medierepræsentation	16
10.2. Ønskværdig medierepræsentation	17
11. Litteraturliste	18

1. Indledning

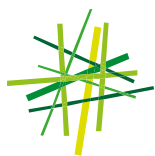
Notatet indeholder centrale resultater af en litteraturgennemgang af nationale og internationale undersøgelser om holdninger til og diskrimination af personer med handicap. Notatet er udarbejdet som led i Det Centrale Handicapråds arbejde med udarbejdelsen af en langsigtet strategi, der skal fremme en positiv holdningsændring i samfundet og forbedre grundlaget for et ligeværdigt møde mellem mennesker med og uden handicap i alle samfundets sfærer. Holdningsstrategien er et af initiativerne i Regeringens Handicappolitiske handlingsplan 2013 – et samfund for alle.

1.1. Hovedresultater

- Blandt personer uden handicap mangler der viden om personer med handicap, hvilket er med til at fastholde fordomme og stigmatisere personer med handicap. Mange mennesker uden handicap undgår kontakt med mennesker med handicap grundet forlegenhed, stress, frygt og/eller ubehag. Angst for det anderledes er én årsag til negative holdninger
- Mennesker med handicap tiltrækker ofte følelser af medlidenhed og beundring, eller man synes, det er "synd for" dem
- Der er internationalt bred enighed om, at det personlige møde mellem mennesker med og uden handicap i forskellige sociale sammenhænge og situationer kan øge positive holdninger og mindske fordomme
- Information om personer med handicap kan udfordre de negative holdninger til personer med handicap
- Der er en generel positiv stemning til en større inklusion af personer med handicap i samfundet, mens holdningerne bliver mere forbeholdne, når der spørges til konkrete sociale situationer, hvor den adspurgte og en person med handicap indgår
- Der eksisterer store holdningsforskelle i forhold til forskellige typer af handicap, hvor der er konsensus om, at der eksisterer flere negative holdninger mod psykisk sygdom end andre typer af handicap
- Medierne spiller en væsentlig rolle i at bestemme holdninger og viden om handicap, og der er derfor brug for en oplyst, ansvarlig og ikke-diskriminerende mediekultur.

1.2. Kort præsentation af materialet

Holdninger til mennesker med handicap har som forskningstema kun haft marginal bevågenhed i mange lande, herunder Danmark. Dog kan fremhæves især Henning Olsens "Holdninger til handicappede" (Olsen, 2000/1) og Martin Sandø's "Børns holdninger til handicap" (Sandø 2011) kan fremhæves. I lande som bl.a. England, Irland og Australien gøres der mere ud af at indsamle viden om holdninger til mennesker med handicap og emner som fordomme, stigmatisering og

hate crimes. I notatet indgår der materiale fra 15 forskellige lande publiceret i perioden 2000 – 2014. En fuld fortegnelse over publikationerne er vedlagt som litteraturliste.

1.3. Baggrund

Man kan ikke sige præcist, hvor mange personer med handicap der er i Danmark. Der foretages ikke registreringer af personer efter handicap, og forskellige undersøgelser kommer frem til forskellige resultater om antallet af personer med handicap alt efter, hvilken indsamlingsmetode og definition på handicap man bruger. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, SFI kom i 2013 (SFI 2013) frem til, at 30 procent af befolkningen har et fysisk eller psykisk selv vurderet handicap. Selv vurderet vil sige, at deltagerne i undersøgelsen selv vurderer, at de har et længerevarende fysisk helbredsproblem eller handicap, eller har svaret, at de har en eller flere psykiske lidelser.

Af samme undersøgelse fremgår det at:

- 26 procent af befolkningen mellem 16 og 64 år har et selv vurderet fysisk handicap
- 9 procent har en selv vurderet psykisk handicap

Ud af gruppen af personer med et selv vurderet handicap er der:

- 4,4 procent med et medfødt handicap
- 95,6 procent med et erhvervet handicap
 - Heraf har 18 procent fået deres handicap mellem 0-15 år.
 - 14 procent mellem 16-24 år og
 - 68 procent mellem 25-64 år.
- 29 procent mener, at de har et synligt handicap. Det er især personer med større fysiske og psykiske handicap, der vurderer, at deres handicap er synligt.
- 71 procent mener, at de har et ikke synligt handicap. Her er det især personer med et mindre fysisk og psykisk handicap, der vurderer, at deres handicap er usynligt¹.

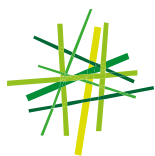
Af "Den europæiske handicapstrategi 2010 – 2020" fremgår det, at hver sjette indbygger i EU (cirka 17 %) har et handicap i enten let eller svær grad. (Europa-Kommissionen, 2010). Det svarer til, at cirka 80 mio. personer med handicap ofte forhindres i at deltage i samfundslivet.

Det at have et handicap kan have betydning for en bredere kreds end personen selv. 48 procent af deltagerne i SFI undersøgelsen fra 2013 har enten selv et handicap, et barn eller en partner med et handicap. 32 procent af deltagerne i den samme undersøgelse har ikke selv et handicap, men en partner eller et barn med handicap².

Næsten seks ud af ti europæere kender nogen i deres tætte eller videre netværk, som har et langvarigt helbredsproblem eller funktionsnedsættelse: et familiemedlem (25 %), en bekendt (20 %), en ven (16 %), en nabo (9 %), andet (5 %), en kollega (4 %), en elev på skolen (2 %) eller en

¹ Fra publikationen "Mennesker med handicap", Det Centrale Handicapråd 2014

² Fra publikationen "Mennesker med handicap", Det Centrale Handicapråd 2014

studerende på universitetet (under 1 %). 61 % af de europæere, som siger, at de har en nabo med handicap, har daglig eller ugentlig kontakt med vedkommende. 35 % af dem, der har en person med handicap i familien, er i daglig kontakt med vedkommende. Tallet stiger til 58 %, hvis man ser på ugentlig kontakt (Eurobarometer, 2001).

2. Befolkningens forståelse af handicap

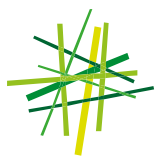
I undersøgelsen "Holdninger til handicappede" undersøges den voksne befolknings holdninger til handicappede i Danmark. I undersøgelsen stilles respondenterne spørgsmålet: "Når jeg nu taler om handicappede, hvad er det så alt i alt for en gruppe af mennesker, jeg taler om? Prøv så vidt muligt at svare uden at nævne eksempler på bestemte handicap". Det viser sig at:

- Hver syvende reducerer handicap til alene at omfatte forhold angående kroppens beskaffenhed, hvorved mennesker med varige psykiske problemer altså ekskluderes af gruppen
- Hver femte peger på, at mennesker med handicap er *unormale* eller *afvigende*
- Andre peger på, at personer med handicap *ikke er selvhjulpne* og derfor kan have behov for hjælp
- Relativt få (4 %) forstår handicap som nedsat eller ingen arbejdsevne
- Hver tredje voksen kan ikke definere mennesker med handicap eller formulerer ikke-definitioner. De fleste voksne forstår imidlertid handicap som sociale konstruktioner. Det vil sige, at det at have et handicap i sidste ende opfattes som skabt af de konkrete sociale og samfundsmæssige sammenhænge, som mennesker med handicap indgår i (Olsen, 2000/1)

Når der efterspørges konkrete eksempler på, hvilke typer handicap folk umiddelbart kan komme i tanke om, viser det sig, at mange tænker på fysiske funktionsnedsættelser, mens en meget mindre andel nævner psykisk og kognitive funktionsnedsættelser. Dette blev bl.a. undersøgt i Irland, hvor 81 % af respondenterne nævnte fysiske funktionsnedsættelser, 55 % kognitive funktionsnedsættelser og 52 % psykiske diagnoser (NDA, 2011).

Et anderledes spørgsmål fra Hong Kong vedrører respondenternes holdning til handicaps synlighed. Her viste det sig, at størstedelen af respondenterne indikerede, at de ville kunne udpege mennesker med fysiske funktionsnedsættelser (99 %), sensoriske funktionsnedsættelser (94 %), kognitive funktionsnedsættelser (84 %) eller psykiske diagnoser (56 %) med det samme eller efter at have iagttaget dem i noget tid. Et mindretal af respondenterne mente desuden, at de ligeledes ville kunne genkende personer med kronisk sygdom (17 %) eller HIV/AIDS (6 %) (EOC, 2011).

Det fremgår af en dansk undersøgelse, at meget få har betydelig viden om handicap, mens hver femte voksen næsten ingen viden har. Mænds viden om de almene betingelser for mennesker med handicap er større end kvinders, om end forskellen ikke er markant. Mest vidende er mennesker i alderen 35-54 år, mens unge ved mindst (Olsen, 2000/1). I en europæisk undersøgelse svarer 57 % af respondenterne, at de ikke ved meget om et oplistet udvalg af 21 forskellige slags handicap. Kun i forhold til 4 af de udvalgte handicap, var der mere end 50 % af

deltagerne som svarede, at de har et godt kendskab til handicappet: Kræft (61 %), astma og diabetes (58 %) samt gigt (54 %). Næsten en fjerdedel af europæerne tror, at 20 % eller mere af befolkningen i deres eget land har et fysisk handicap (Eurobarometer, 2001).

3. Forskel efter type af handicap – hierarki

I de forskellige undersøgelser tegner sig et klart billede af, at specifikke holdninger til personer med handicap afhænger af arten af handicap og den specifikke situation og danner noget, som Olsen har betegnet som 'handicaphierarki'. Holdninger tenderer til det negative i forhold til funktionsnedsættelser, som opfattes som mere uforudsigelige eller usynlige som eksempelvis personer med spastiske lammelser og psykiske diagnoser. Holdninger til mennesker med handicap, som i særlig grad udløser usikkerhed, forlegenhed, stress, frygt, ubehag eller væmmelse i omgivelserne, er placeret længst nede i dette hierarki (Olsen, 2000/1; Staniland, 2011; Thompson, 2011 m.fl.).

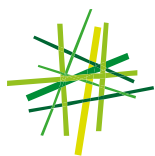
Også i rapporten om børns holdninger påpeges det, at der er en relativ klar fordeling i forhold til, hvilke handicapgrupper eleverne har størst reservationer i forhold til at være sammen med. I det hele taget tyder noget på, at de handicapgrupper, der er størst reservationer overfor, er børn med spastiske lammelser, udviklingshæmning og børn med ADHD (Sandø, 2011). Dette stemmer overens med Olsens undersøgelse af voksnes holdninger til mennesker med handicap, som er refereret ovenfor (Olsen, 2000/1).

3.1. Forskellen mellem psykiske og fysiske lidelser

Ifølge undersøgelsen 'Stigma og psykiske lidelser' ser man meget forskelligt på fysisk og psykisk lidelse. 81 % af de adspurgte mener, at det er mere accepteret at have en fysisk lidelse end en psykisk. Andre undersøgelser peger i en mere positiv retning i forhold til accept af psykiske lidelser. 89 % af danskerne udtaler ikke modvilje imod at have en person med psykisk lidelse i den nære omgangskreds. 89 % udtaler ikke modvilje mod at arbejde sammen med en person med psykisk lidelse og endelig udviser 90 % af de adspurgte ikke modvilje mod at bo i samme nabolag som et menneske med psykisk lidelse (SFI, 2010).

Også andre undersøgelser viser, at befolkningen skelner mellem mentalt og fysisk handicap. 39 % af europæerne er meget enige og 38 % lidt enige i udsagnet "It is more difficult to deal with mentally disabled people than with physically disabled people" (Eurobarometer, 2001). Opfattelser af mentale helbredsproblemer er ofte domineret af negative stereotyper. McDaid minder i denne sammenhæng om, at det ikke er lang tid siden, at man i offentlige dokumenter refererede til mennesker med mentale helbredsproblemer som 'lunatics' (McDaid, 2010). En del respondenter ser mental sygdom som værende forbundet med fare - et billede som bliver forstærket af medierne (McDaid, 2010; Braunholtz, 2007 m.fl.).

I en undersøgelse fra Skotland er 46 % af respondenterne enige i, at størstedelen af personerne med mentale helbredsproblemer bliver raske igen. Samtidig ser det ud som om, folk bliver mere åbne over for at fortælle om et eventuelt problem. Andelen af personer, som ikke ville bryde sig

om at fortælle om det, hvis de havde et mentalt helbredsproblem, er således gået fra 50 % i 2002, 45 % i 2004 og til 41 % i 2006 (Braunholtz, 2007).

3.2. Arten af handicap gør en forskel i forhold til ophævelse af graviditet

Det er et moralsk spørgsmål, om fostre med handicap skal kunne udvikle sig og komme til verden. Befolkningen har overvejende negative holdninger til gennemførelse af tænkte graviditeter med handicap. Mange har dog ikke en fast mening om emnet. Her hører ældre til de mest forbeholdne. Mens meget få af respondenterne ønsker graviditeten afbrudt, hvis barnet bliver stammer, er tilhængere af abort i overtal, hvis barnet bliver kørestolsbruger, rammes af leddegigt, spastisk lammelse, bliver udviklingshæmmet eller maniodepressiv (Olsen, 2000/2).

4. Vurderingen af generelle forhold for personer med handicap

Olsen har konkluderet, at størstedelen af befolkningen – det gælder ikke mindst kvinder – er forholdsvis eller særdeles kritiske, når de bliver spurgt om de generelle forhold, som personer med handicap tilbydes i Danmark (Olsen, 2000/2). I en irsk undersøgelse angiver 55 % af respondenterne, at de ikke mener, at personer med handicap bliver behandlet retfærdigt i det irske samfund. Over 50 % af de adspurgte mente ikke, at mennesker med handicap får de samme muligheder inden for undervisning, og mere end 70 % mente, at denne gruppe ikke har de samme muligheder inden for arbejdslivet (NDA, 2006). I Tyskland vurderer 48 % af respondenterne situationen for mennesker med handicap som slet ikke god eller mindre god (Institut für Demoskopie Allensbach, 2011).

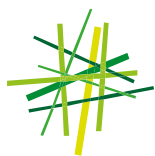
En nyere undersøgelse fra Australien pointerer, at en stor del af respondenterne mener, at mennesker med handicap bliver diskrimineret: at de ikke har den samme adgang til services som andre personer (45 %); at de ikke har de samme muligheder for at deltage i samfundslivet (44 %) og at de ikke bliver behandlet retfærdigt (30 %) (Thompson, 2011).

4.1. Det offentliges indsats

I sin undersøgelse fra 2000 om voksnes holdninger til handicap konkluderede Olsen, at stort set ingen ønskede at reducere statens og kommunernes udgifter til mennesker med handicap, mens halvdelen pegede på behovet for lidt eller stærkt øgede udgifter. Stort set ingen mente, at politikerne gør for meget for mennesker med handicap, mens en majoritet fandt, at politikerne gør for lidt. En tredjedel af respondenterne var desuden utilfreds med indsatser og institutioner for personer med handicap (Olsen, 2000/1).

I Australien giver hele 54 % af de adspurgte udtryk for, at mennesker med handicap ikke modtager tilpas statslig støtte (Thompson, 2011).

Befolkningen i almindelighed mener, at der er åbenbare mangler i den fysiske tilgængelighed (Olsen, 2000/2). I Irland har 61 % af respondenterne givet udtryk for, at bygninger og offentlige

områder ikke er tilpas tilgængelige, og 92 % mente, at der kunne gøres mere for at øge tilgængeligheden og adgangen for mennesker med handicap (NDA, 2006).

5. Hvad tillægges det at have et handicap?

I Eurobarometer undersøgelsen pointeres, at der i EU er stor opbakning til udsagnet om, at mennesker med handicap er "just like everybody else". Danmark, Tyskland og Finland scorer den højeste tilslutning til udsagnet (Eurobarometer, 2001). Alligevel undgår mange mennesker uden handicap kontakt med mennesker med handicap grundet forlegenhed, stress, frygt og/eller ubehag. Angst for det anderledes er én årsag til negative holdninger (Olsen, 2000/1). Mennesker med handicap tiltrækker desuden ofte følelser af medlidenhed og beundring (Staniland, 2011). En undersøgelse fra Socialstyrelsen fra 2011, der omhandler børn i 4.-6. klasse og deres holdninger til handicap, bekræfter dette billede, idet knap 79 % af eleverne syntes, at det var synd for elever med handicap. Efter at eleverne på en række skoler deltog i et omfattende undervisningsforløb, hvor de lærte om handicap, opnåede eleverne mere viden omkring personer med handicap og en efterfølgende måling viste, at der nu kun var 65 % af eleverne, der havde opfattelsen af, at det er synd for elever med handicap (Sandø, 2011).

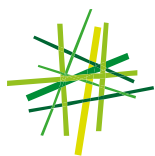
5.1. Syn på evner og produktivitet

Andre eksempler på holdninger til mennesker med handicap er nedsættende stereotyper, opfattelser af at mennesker med handicap har en lavere position i samfundet eller at de har en formindsket evne til at bidrage på grund af deres funktionsnedsættelse (Thompson, 2011). I Australien spurgte man respondenterne, om de mener, at mennesker med handicap kan få et lykkeligt og tilfredsstillende liv. Over halvdelen af de adspurgte mente, at mennesker med kronisk sygdom (62 %), ADHD (61 %), specifikke indlæringsvanskeligheder (60 %) eller autisme (59 %) kan få et lykkeligt og tilfredsstillende liv, hvis behandling eller hjælp er givet (Thompson, 2011). I England har 38 % af respondenterne givet udtryk for, at de tænker på mennesker med handicap generelt som værende mindre produktive end mennesker uden handicap, og 76 % tænker på samme gruppe som værende afhængig af hjælp og omsorg. 35 % af de adspurgte følte, at mennesker med handicap tager mere fra økonomien end de bidrager med (Staniland, 2011)

5.2. Integration og ligestilling

97 % af europæerne mener, at man bør gøre mere for at integrere mennesker med handicap i samfundet, og 93 % af dem mener, at der bør bruges penge på at fjerne fysiske barrierer, som komplicerer livet for mennesker med handicap (Eurobarometer, 2001). I Tyskland mener 46 % af borgerne, at inklusionen af mennesker med handicap kan beskrives som slet ikke god eller mindre god, imens 36 % ser positivt på inklusionens status quo (Institut für Demoskopie Allensbach, 2011).

En stor majoritet i Danmark er helt eller overvejende uenig i, at mennesker med handicap er afvigende og ikke passer ind i samfundet. Omtrent lige så stor en andel er helt eller overvejende enig i, at den mangfoldighed, som personer med handicap er med til at skabe, er god for samfundet. Næsten alle voksne afviser, at personer med handicap ikke skal blande sig for meget

med andre mennesker (Olsen, 2000/1). De fleste voksne er ligeledes positive og meget få neutrale eller direkte afvisende over for sociale fællesskaber, som mennesker med handicap deltager i. På dette område er kvinder markant mere positive end mænd, og mennesker, der har passeret ungdomsårene, hører til de mest positive (Olsen, 2000/2).

I Norge blev respondenter bedt om at rangere, hvor enige eller uenige de er i to udsagn vedrørende mennesker med funktionsnedsættelser og idræt. 66 % af respondenterne er helt uenige og 27 % delvist uenige i påstanden om, at mennesker med funktionsnedsættelser, som vil udøve idræt, bør tilpasse sig den almindelige idræt. 45 % mener, at idrætten helt klart må finde sig i at tilpasse sine tilbud, således at de også passer for mennesker med funktionsnedsættelser og 30 % er delvist enige i dette (Borg, 2008).

Et betydeligt flertal er af den opfattelse, at ligestillingen for mennesker med handicap lader en del eller ganske meget tilbage at ønske. Dog mener næsten hver ottende, at der er en meget eller ret høj grad af ligestilling mellem mennesker med handicap og andre. Næsten alle voksne bifalder, at mennesker uden handicap bør bidrage til, at mennesker med handicap får de samme muligheder som personer uden handicap (Olsen, 2000/1).

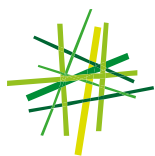
I rapporten om børns holdninger mener over 90 % af eleverne uden handicap, at man skal tage særlige hensyn til børn med handicap. Cirka 80 % af eleverne er "helt enige" eller "overvejende enige" i, at man skal behandle børn med handicap som alle andre børn. Der er mellem 50 % og 60 % af eleverne, der er "helt enige" eller "overvejende enige" i, at børn med handicap har de samme muligheder som andre børn i forhold til at få en kæreste, uddannelse og arbejde. Omvendt er der mellem 17 % og 26 %, der er "helt uenige" eller "overvejende uenige" (Sandø, 2011).

5.3. Fordomme og diskrimination

Stort set alle voksne i Danmark er imod diskrimination af mennesker med handicap. I lighed med de fleste andre generelle holdningsområder er navnlig kvinder stærkt afvisende. I den mandlige del af befolkningen er unge mindre kritiske end andre. Ikke overraskende er der flest udtalte kritikere af diskrimination blandt mennesker, der selv har et handicap (Olsen, 2000/2).

Socialstyrelsen har gennemført en meningsmåling i forbindelse med kampagnen "Det er ikke et handicap". Her blev respondenterne spurgt, om de kender personer i deres familie, omgangskreds eller blandt kollegerne, som har fordomme over for personer med forskellige handicap. Her viser det føromtalte "handicaphierarki" sig igen. Kun omkring 2 % mener, at der er mange, der har fordomme mod personer med synshandicap, hørehandicap eller bevægelseshandicap/kørestolsbruger. Herimod mener flere respondenter, at mange har fordomme over for personer med sindslidelse (6,2 %), spastisk lammelse (4,1 %), udviklingshæmning (4,1 %) og ADHD (6,0 %) (Socialstyrelsen, 2013).

Det, at nogle personer med handicap ser anderledes ud, kan skabe åben fjendtlighed, eksklusion og diskrimination. For eksempel kæmper mennesker med synlige misdannelser eller amputationer med omgivelsernes opfattelse af pinlighed, og mennesker med kroniske sygdomme som HIV mødes af folks frygt for smitte (Thompson, 2011). I en undersøgelse fra Schweiz har man fundet ud af, at eksempelvis mennesker, der sidder i kørestol, oftere end andre skal regne med, at

fremmede mener, at vedkommende kunne være medskyldig i sin situation. Dette gælder handicap, som ikke er medfødte, men erhvervet i løbet af livet (Abele, 2005).

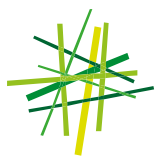
Imens meget få mennesker er åbne omkring deres fordomme, antyder undersøgelsesresultater, at der eksisterer en del "velvillige fordomme" blandt befolkningen. Majoriteten af respondenterne (trekvardel) føler, at det er anset som uacceptabelt at udtrykke negative holdninger om mennesker med handicap. Selvom respondenterne mener, at der eksisterer en del fordomme i befolkningen, bliver graden af fordomme altid rapporteret meget lavere, hvis man spørger folk om deres personlige fordomme (Staniland, 2011). I England blev respondenterne spurgt, hvor ofte de tænker på mennesker med handicap på følgende måder: som værende i vejen (7 %), med utryghed og pinlighed (17 %) og som værende som alle andre (85 %). Fra 2005 til 2009 er andelen af respondenter, der tænker på mennesker med handicap som værende som alle andre, steget fra 77 % til 85 % (Staniland, 2011).

6. Sociale relationer

Voksnes villighed til at omgås nære slægtninge, der indgår ægteskab med en person med handicap, er også blevet belyst. I denne sammenhæng er voksne mest forbeholdne over for mennesker med psykiske lidelser, men også personer med spastiske lammelser og personer med særlige muskelbevægelser skaber usikkerhed. Ret få vil møde et nyt familiemedlem med handicap helt uden forbehold. Oftest forekommende specifikke holdninger er overvejende neutrale (Olsen, 2000/1). Også i England har man spurgt, hvor trygge respondenterne ville være, hvis et tæt familiemedlem eller en tæt ven ville giftes med en person med handicap. Tallene fordelte sig sådan: fysisk funktionsnedsættelse (91 %), sensorisk funktionsnedsættelse (92 %), intellektuel funktionsnedsættelse (66 %), psykisk funktionsnedsættelse (54 %) (Staniland, 2011). I en undersøgelse fra Skotland angav 21 % af de adspurgte, at de ville være ulykkelige, hvis et familiemedlem valgte at blive gift med en person, som oplever depression fra tid til anden (Ormstone, 2011). Så igen er det psykiske lidelser, man er mest kritisk overfor.

En EU-undersøgelse om europæernes holdninger til personer med handicap er kommet frem til, at otte ud af ti europæere føler sig afslappede og trygge ved tilstedeværelsen af personer med handicap. Alligevel formoder 44 % af respondenterne, at andre personer ikke føler sig afslappede og trygge i situationen. Danmark, England, Sverige, Holland, Spanien og Irland er de lande, hvor respondenterne følte sig mest trygge i denne sammenhæng. Befolkningsgrupperne, der føler sig mindst trygge ved tilstedeværelsen af personer med handicap, er mænd, aldersgruppen 15-24 år, arbejdsløse og gruppen med den mindste indkomst (Eurobarometer, 2001).

I Tyskland pointeres det, at mange mennesker med handicap føler sig isoleret, fordi mennesker uden handicap, af frygt for at reagere forkert, forsøger at "overse" dem. Grunden til usikkerheden er adskillelsen af mennesker med og uden handicap i hverdagen. Mere kontakt med hinanden kunne gøre interaktionen afslappet (BPB, 2006).

Eurobarometer undersøgelsen kom frem til, at 57 % af europæerne var helt enige i, at det at se et barn med handicap gør dem triste (Eurobarometer, 2001).

6.1. Mennesker med handicap som forældre

Vedrørende spørgsmålet om forældre med handicap er bedre eller dårligere end andre til at opdrage børn, er skeptiske holdninger fremherskende, ikke mindst til personer med psykisk udviklingshæmning og personer med sindslidelse. For så vidt angår personer, der er blinde, døve, kørestolsbrugere, har leddegigt og personer, der stammer, har en majoritet den opfattelse, at der ikke er nævneværdige forskelle mellem mennesker med handicap og andre, når det drejer sig om forælderrollen. Derimod er meningene delte, når opmærksomheden rettes mod personer med spastiske lammelser, udviklingshæmning og maniodepressive. Omkring en fjerdedel mener, at personer med spastiske lammelser er lidt eller meget dårligere til at opdrage børn end andre, mens omtrent tre fjerdedele påpeger dette om personer med udviklingshæmning og maniodepressive (Olsen, 2000/1).

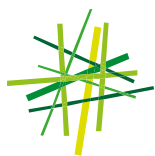
I Irland blev respondenterne spurgt, om de mener, at mennesker med handicap burde have børn eller ikke. 84 % af de adspurgte gav udtryk for, at mennesker med fysiske handicap har ret til at blive forældre, hvis de har lyst, og tallet er 87 % for personer med sensoriske funktionsnedsættelser. I forhold til mennesker med psykiske diagnoser er tallet noget lavere (41 %) (NDA, 2006). I en norsk undersøgelse blev respondenterne spurgt, om de mener, at kvinder med fysiske funktionsnedsættelser er lige så egnede til moderrollen som andre kvinder (Borg, 2008). 53 % af respondenterne var helt enige i, at kvinder med fysiske funktionsnedsættelser er lige så egnede som mødre og 32 % var delvist enige. Kvinder har vist sig at være mere positive end mænd i dette spørgsmål. Desuden har undersøgelsen afdækket, at de yngste (15-24 år) og de ældste er mere skeptiske.

7. Mødet med mennesker med handicap

Personer med som uden handicap mødes i dagligdagen i mange forskellige sammenhænge. Nedenfor har vi grupperet forskellige former for møder og holdninger i forhold til dette.

7.1. At træde til med en hjælpende hånd

Olsen har undersøgt danskernes villighed til at træde hjælpende til over for mennesker med handicap. Her efterlyses folks villighed til at hjælpe mindst to – en slægtning, en ven eller en nabo – og samtidig være indstillet på både at hjælpe praktisk, følelsesmæssigt og med indflytning. Hver anden voksen er maksimalt hjælpsom, mens hver femte afgiver ét, to eller tre "ved ikke"- eller "kommer an på"-svar. Næsten alle har en holdning til at træde hjælpende til over for faktiske eller tænkte slægtninge og venner med handicap. Langt de fleste mener sig parate til at udføre midlertidig praktisk hjælp og at tilbyde følelsesmæssig støtte og omsorg, mens færre er åbne over for en person med handicaps midlertidige indflytning af højst en måneds varighed (Olsen, 2000/2).

7.2. På cafe

Socialstyrelsen har spurgt befolkningen, hvor de ville sætte sig på en café, hvis der sidder en gruppe personer med forskellige handicap. De fleste svarer, at synshandicap, hørehandicap og bevægelsehandicap/kørestolsbruger ikke ville påvirke deres valg af bord – henholdsvis 93,2 %, 89,2 % og 86,8 %. Billedet er et andet, hvis vi taler om en gruppe personer, der har en synlig sindslidelse, her ville 12,5 % af respondenterne sætte sig "ved bordet længst væk" og 36,1 % "ved et bord lidt væk". Også når det gælder personer med spastiske lammelser ville 6,2 % sætte sig "ved bordet længst væk" eller "ved et bord lidt væk" (30,5 %). I forhold til personer med udviklingshæmning ville 7,2 % sætte sig "ved bordet længst væk" og 30,4 % "ved et bord lidt væk" (Socialstyrelsen, 2013).

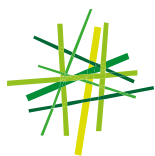
7.3. Naboskab

Det følgende omhandler respondenternes holdninger til oprettelse af bofællesskaber for mennesker med handicap i deres nabolag. En majoritet af den danske befolkning, tre femtedele, har slet ingen betænkeligheder over for otte forskellige handicapbofællesskabers placering. I almindelighed spiller alder ikke en rolle. Dog er yngre mænd (25-34-årige) mindre imødekommende end andre af samme køn. Hver sjette i befolkningen ønsker ikke et bofællesskab for personer med spastisk lammelse som nærmeste nabo, mens hver fjerde afviser at få personer med udviklingshæmning tæt på. Med hensyn til personer, der er maniodepressive, er andelen endnu større (Olsen, 2000/2).

I en engelsk undersøgelse blev respondenterne spurgt, om de ville føle sig trygge, hvis en person med et handicap skulle flytte ind ved siden af. Tallene fordeler sig således: fysisk funktionsnedsættelse (98 %), sensorisk funktionsnedsættelse (98 %), intellektuel funktionsnedsættelse (90 %), psykisk funktionsnedsættelse (67 %) (Staniland, 2011). I Hong Kong er det under en femtedel af respondenterne, som ikke vil have mennesker med handicap boende i deres nabolag. Hvad angår personer med psykiske diagnoser er tallet dog meget højere (55 %). Her spurgte man ligeledes ind til grundene. Cirka en tredjedel af respondenterne indikerede, at de eller deres naboer ikke ville vide, hvordan de skulle reagere, hvis personen med handicap fik brug for hjælp. I forhold til psykisk sygdom eller HIV/AIDS angav henholdsvis 85 % og 76 %, at det kunne betyde fare for de resterende naboer (EOC, 2011).

7.4. Togrejse/Busrejse

En anden situation, hvor personer uden handicap møder personer med handicap, er knyttet til offentlig transport. Blandt andre Olsen har undersøgt, om en person med handicap bliver accepteret som ligestillet passager, hvis han eller hun for eksempel skal rejse med tog. Kun et mindretal er uden forbehold, når man skal tilbringe fem timer i nærheden af en person med handicap (40 %). Mange har tydelige forbehold over for den slags social kontakt, det vil sige en social kontakt, som kan være både tavs eller talende. Mange ønsker ikke at sidde i nærheden af en person med spastisk lammelse, en person med udviklingshæmning eller en person, der er opstemt maniodepressiv. Således ønsker 13 % ingen af disse personer inden for syns- og hørevidde. Unge – navnlig unge mænd – har oftere forbehold end mennesker i mere moden alder (Olsen, 2000/1).

I forhold til børns holdninger til det samme viser det sig, at et undervisningsforløb om handicap har skabt en klar ændring i elevernes specifikke holdninger i retning af en mere åben og inkluderende tilgang. Efter undervisningsforløbet er der sket en stigning på 10 procentpoint i forhold til børn, der er "helt enige" og "overvejende enige" i, at de ikke vil have noget imod at sidde ved siden af en person med handicap på en rejse (fra 58 % til 68 %). På trods af ændringen er der stadig nogle af eleverne, der ikke har lyst til at sidde ved siden af en rejsekammerat med handicap. Også her er de handicapgrupper, der er størst reservationer over for, personer med spastisk lammelse, udviklingshæmning og børn med ADHD. Noget af det, der er udfordrende for eleverne, er, at de ikke er trygge ved, hvordan børnene med handicap opfører sig (Sandø, 2011).

I Hong Kong blev et lignende spørgsmål stillet. Under 10 % af respondenterne kunne her ikke acceptere mennesker med handicap siddende ved siden af sig i en bus. Tallet for personer med psykiske diagnoser var på 33 % (EOC, 2011).

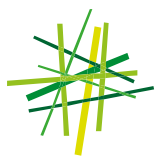
8. Skoleuddannelse

Det er et politisk ønske at inkludere flere elever med særlige behov i den almindelige undervisning i folkeskolen. I en undersøgelse fra Danmarks Lærerforening har man bedt forældre, som har børn i en kommunal folkeskole, om at vurdere støtteforanstaltningerne til børn, som har adfærds- eller indlæringsmæssige problemer. 67 % af forældrene vurderer, at der ikke er støtteforanstaltninger nok til disse børn. Samtidig mener 47 % af samtlige forældre i undersøgelsen, at netop for lidt støtte til børn med adfærds- eller indlæringsvanskeligheder er en af de største udfordringer på deres barns folkeskole lige nu (Danmarks Lærerforening, 2012). I en anden meningsmåling blev respondenterne spurgt, om de går ind for inklusion af børn med psykiske handicap inklusiv ADHD, angst og autisme i folkeskolen. 17 % svarer ja, 63,2 % svarer "ja, men kun hvis der følger ressourcer med" og 15,1 % siger nej (Socialstyrelsen, 2013).

Ifølge en canadisk undersøgelse mener 55 % af respondenterne, at det er bedst for børn med fysiske handicap at blive undervist sammen med andre børn. I forhold til børn med psykiske diagnoser er det tilsvarende tal noget lavere (33 %)(ODI, 2004). I Irland mener 36 % af de adspurgte, at børn med psykiske diagnoser burde gå på almindelige skoler. Det tilsvarende tal for børn med fysiske handicap er 75 % (NDA, 2006).

I Socialstyrelsens undersøgelse af børns holdninger til handicap, hvor børnene gennemgår et undervisningsforløb omkring handicap, var godt 46 % af børnene "helt enige" i, at det ville være bedst for børn med handicap at gå i en særlig skole før undervisningsforløbet. Andelen, der svarer helt enig var 29 % efter undervisningsforløbet. I forbindelse med projektet har det altså vist sig, at holdninger kan påvirkes gennem en målrettet indsats (Sandø, 2011).

Også i forhold til børns holdninger kan der spores det førromtalte handicaphierarki. På spørgsmålet om, hvorvidt eleverne vil have noget imod at sidde ved siden af en klassekammerat, der har et handicap, er der stor forskel på besvarelserne alt efter, hvilket handicap den pågældende klassekammerat har. Der er færrest, der vil have noget imod at sidde ved siden af en

klassekammerat, der er kørestolsbruger – i alt er der cirka 12 % af eleverne, der vil have noget imod det. For personer med fysisk handicap i øvrigt samt personer, der er blinde og døve, er tallene 17-18 %. Omvendt vil cirka 35 % af eleverne have noget imod at sidde ved siden af en klassekammerat med spastisk lammelse, cirka 24 % vil have noget imod at sidde ved siden af en klassekammerat, der er udviklingshæmmet, og endeligt vil cirka 28 % ikke sidde ved siden af en klassekammerat, der har ADHD (Sandø, 2011).

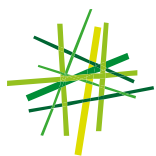
Videre blev eleverne spurgt, hvilke handicapgrupper de umiddelbart tænker, at de ikke vil have noget imod at samarbejde med. Der er færrest reservationer i forhold til kørestolsbrugere (74 % er "helt enige"/"overvejende enige" og kun 10 % "overvejende uenige"/"helt uenige"). Omvendt ser det ud i forhold til personer med spastiske lammelser og elever med ADHD, personer, der er blinde og døve, samt personer med udviklingshæmning. Her er der mellem cirka 40 % og 53 % af eleverne, der er "helt enige" eller "overvejende enige". Noget tyder således ifølge undersøgelsen på, at eleverne umiddelbart har nogle reservationer i forhold til at skulle samarbejde med personer med handicap (Sandø, 2011).

9. Arbejdsmarkedet

Ifølge dansk forskning er befolkningens generelle holdninger til mennesker med handicap i arbejdslivet overvejende positive. Hvis politikerne skulle ønske at fremme arbejdsmulighederne for personer med handicap, har de altså størstedelen af befolkningen bag sig. Men selv om erhvervsaktive, der er imødekommende over for at samarbejde med og hjælpe en kollega med handicap, er i overtal, har hver fjerde forbehold eller er afvisende (Olsen, 2000/2). Samme sted pointeres der, at over halvdelen af den voksne befolkning mener, at arbejdsmulighederne for mennesker med handicap er utilstrækkelige. Og på tværs af befolkningsgrupper er der overvejende enighed om, at danske virksomheder skal ansætte personer med handicap, selv om det kan udelukke andre fra arbejde. Tre fjerdedele er helt eller delvist enig i udsagnet (Olsen, 2000/2).

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd konkluderer i andre rapporter, at lønmodtagernes holdninger til ansættelse og fastholdelse af personer med nedsat arbejdsevne på deres arbejdsplads tilsyneladende er upåvirket af krisen og de høje ledighedstal. 66 % af de adspurgte er således meget eller ret positive over for ansættelse af personer med nedsat arbejdsevne (SFI, 2012). I 2012 svarede 85,8 % af de beskæftigede, at de er villige til at arbejde sammen med en person med et handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende (SFI, 2013).

I Socialstyrelsens meningsmåling blev respondenterne spurgt, hvordan de ville have det med at arbejde sammen med en kollega med forskellige typer handicap. De grupper, som de adspurgte helst ikke/slet ikke ville arbejde sammen med, var mennesker med skizofreni (42,4 %), angst (23,9 %), depression (20,8 %) og autisme (19,7 %). Der var mindre forbehold over for personer med synshandicap (6,8 %), hørehandicap (6 %), personer med spastiske lammelser (6 %) og kørestolsbrugere (4,8 %) (Socialstyrelsen, 2013).

Olsen pointerer, at der af befolkningens generelle positive holdninger til mennesker med handicap i arbejdslivet ikke nødvendigvis følger lige så positive holdninger, når der sættes fokus på mulig handleparathed i forhold til kolleger eller ansatte med handicap (Olsen, 2000/2). Det samme påpeger Hernandez et al. (2000), som har fundet en diskrepans i arbejdsgiveres generelle og specifikke holdninger over for ansatte med handicap. Imens arbejdsgiverne udtrykte positive generelle holdninger, blev disse generelt mere negative ved spørgsmål vedrørende specifikke holdninger. Dette kunne betyde, at de personlige holdninger, som influerer på handlinger, bliver ved med at være mere negative, men at det anses som socialt passende at ytre positive holdninger til mennesker med handicap (Hernandez, 2000).

Ud over blandt andet økonomiske incitamenter for at få flere personer med handicap integreret og fastholdt på arbejdsmarkedet har mange undersøgelser desuden vist, at personer i beskæftigelse har en bedre trivsel end lignende personer, der ikke er i beskæftigelse (SFI, 2013).

I en canadisk undersøgelse forklarede 82 % af respondenterne, at de mener, at det er mindre sandsynligt, at mennesker med handicap, sammenlignet med personer uden handicap, bliver ansat i en stilling, selv hvis begge har samme kvalifikationer (ODI, 2004). Af respondenterne, som forklarede, at der er en person med handicap ansat på deres arbejdsplads, mente 73 %, at disse personer bidrager lige så meget som andre til organisationen. 68 % af de ansatte mener, at ansatte med handicap er fuldt accepteret af de andre på arbejdspladsen (ODI, 2004).

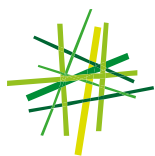
I denne sammenhæng er det interessant at huske, at det at have et handicap ikke behøver at være ensbetydende med nedsat arbejdsevne. Som en EU-undersøgelse konkluderer, angiver en ud af seks EU-borgere mellem 16 og 64 år, at de har et langvarigt helbredsproblem eller funktionsnedsættelse, men en tredjedel af denne gruppe oplever ingen restriktioner i deres arbejdsevne (Greve, 2009).

Lønmodtagere, som har haft kolleger med nedsat arbejdsevne, er mere positive end lønmodtagere, der ikke har konkret erfaring. Tre fjerdedel af lønmodtagerne med erfaringer er for eksempel positive over for ansættelse af personer med nedsat arbejdsevne mod kun 65 % af lønmodtagerne uden erfaringer. Det samme mønster gælder, når der er tale om at skulle arbejde sammen med en kollega med psykiske lidelser (SFI, 2012).

9.1. Variation efter type af handicap

Som vi har set, er der mange positive generelle holdninger til mennesker med handicap i arbejdslivet. Men som mange undersøgelser påpeger, er der også her betydelig variation efter den konkrete type af handicap samt typen af arbejde.

I 2012 er 55,4 % af de beskæftigede betænkelige ved at arbejde direkte sammen med en person, der har meget store humørsvingninger (for eksempel er maniodepressiv), mens henholdsvis 10,1 % og 16,9 % er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der sidder i kørestol eller er blind. I 2010 svarede 56,4 %, at de ville være betænkelige ved at arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse. De respektive tal for 2008 er 64,6 % og for 2005 65,7 % (SFI, 2013). Antallet

af lønmodtagere, som er betænkelige ved at få en kollega med en psykiske lidelse, er faldet fra 36 % i 2009 til 32 % i 2011. Her er der altså en positiv udvikling at spore og stadig flere vurderer, at det slet ikke vil have betydning for kvaliteten i arbejdet, at man har en psykisk funktionsnedsættelse (Specialfunktionen Job & handicap, 2013). Men samlet set er mange lønmodtagere fortsat betænkelige ved ansættelse af kolleger med psykiske lidelser (SFI, 2012).

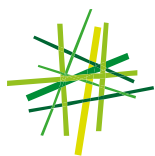
Disse tal er ikke så forskellige fra andre lande. For eksempel viser en undersøgelse fra Hong Kong, at 35 % af respondenterne er betænkelige ved at få en kollega med en psykisk lidelse. Også her var procentdelen meget højere end i forhold til andre typer af handicap. Omkring 8-11 % af respondenterne er således betænkelige ved at få en kollega med intellektuel funktionsnedsættelse, autisme, ADHD eller specifikke indlæringsvanskeligheder. Tallene for sensoriske handicap (3 %), fysiske funktionsnedsættelser (3 %) og kronisk sygdom (2 %) var endnu lavere (EOC, 2011). I Irland angav 7 % af respondenterne, at de mente, at arbejdsgivere er villige til at ansætte personer med psykiske diagnoser, sammenlignet med 32 % for mennesker med fysiske funktionsnedsættelser (NDA, 2006).

9.2. Holdningsbestemte barrierer

Når respondenter giver udtryk for betænkelighed ved mennesker med handicap på arbejdsmarkedet, er det af interesse, hvad disse forbehold bunder i. Misforståelser om personer med handicaps evner i forhold til job eller fastholdelsen i arbejdsløshed mindsker denne gruppes mulighed for forfremmelser (WHO, 2011). Mange respondenter forklarer, at mennesker med handicap kunne få dem til at føle sig forlegen, utrygge eller usikre. Således mener for eksempel 17 % i en australsk undersøgelse, at de ville føle sig utrygge ved at arbejde med en person med skizofreni (Thompson, 2011). Også i Danmark mener 20,3 % af respondenterne, at de vil være utrygge ved at skulle arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse. Og 29,5 % mener, at ansættelsen af en person med en psykisk lidelse vil være en belastning for det kollegiale fællesskab (SFI, 2013). Andre betænkeligheder går på, at respondenter ikke ved, hvordan de skal forholde sig til personer med handicap (EOC, 2011).

Samtidig går en del af usikkerheden angående ansatte med handicap på forventninger om nedsat effektivitet, dårligere kvalitet i arbejdet og endda øget fare for de andre ansatte. For eksempel er 30 % af de beskæftigede i 2012 enige i, at ansættelsen af personer med en psykisk lidelse vil betyde dårligere kvalitet i arbejdet og 27,2 % mener, at ansættelse af en person med handicap vil øge arbejdsbelastningen (SFI, 2013). Dette billede gentager sig i udlandet, hvor 20 % mener, at personer med handicap ikke er så effektive som personer uden handicap (Thompson, 2011). Også i Hong Kong angiver en del respondenter, at ansættelse af personer med handicap ville medføre en øget arbejdsbelastning: 44 % for fysisk handicap, 30 % for specifikke indlæringsvanskeligheder eller 28 % for intellektuel handicap (EOC, 2011).

Fra arbejdsgivernes side er der ligeledes fokus på frygten for nedsat produktivitet og heraf øget arbejdsbelastning for de andre ansatte. En amerikansk undersøgelse afdækker blandt andet, at nogle arbejdsgivere mener, at den type arbejde, de udfører, ikke kunne udføres effektivt af ansatte med handicap (Dixon et al., 2003). Mange arbejdsgivere frygter ligeledes, at ansættelse af personer med handicap kunne føre til en større grad af uforudsigelighed for eksempel i

sammenhæng med flere sygemeldinger med kort varsel (Davidson, 2011). Det vigtigste spørgsmål i ansættelsen af personer med handicap ville dog for mange være, om de kan klare de specifikke opgaver (Davidson, 2011).

10. Hvordan kan man påvirke holdninger?

Mange personer uden handicap undgår kontakt med mennesker med handicap grundet forlegenhed, stress, frygt og/eller ubehag. Angst for det anderledes er én årsag til negative holdninger. Derfor peger undersøgelserne på behovet for personlig kontakt mellem personer med og uden handicap, for eksempel i sociale netværk i civilsamfundet og i arbejdssituationer. Kendskab til mennesker med handicap og dermed mere positive holdninger fordrer mellem-menneskelig interaktion. (Olsen, 2000/1; Kleeman, 2007; McDaid, 2010; Sandø, 2011; Staniland, 2011; Thompson, 2011; NDA, 2011, BPB, 2006; med flere). Der er fundet en sammenhæng mellem med hyppig kontakt og høj grad af respekt. Kontakt som fandt sted dagligt eller ugentligt resulterede oftest i positive holdninger (Thompson, 2011). Det personlige møde har ligeledes vist sig at føre til forbedrede holdninger i forhold til andre grupper af personer som ældre, psykiatriske patienter og børn med handicap (Hewstone, 2003; Massie, 2006).

Jævnfør Olsens undersøgelse af voksnes holdning til handicap (2000) er der fire faktorer, der knytter sig til barndommen, som kan have betydning for dannelsen af positive specifikke holdninger til mennesker med handicap. De fire faktorer er:

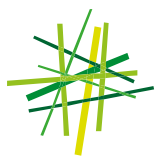
1. En tydeligt husket handicap-oplevelse
2. Læste bøger, sette film med videre om handicap
3. Sociale barndomskontakter med mennesker med handicap
4. Venner med handicap i skolealderen (Olsen, 2000/1).

Resultaterne i rapporten "Børns holdninger til handicap" viser, at den målrettede undervisning om handicap har givet børnene en mere nuanceret og rummelig holdning til personer med handicap baseret på viden og erfaringer. Det har vist sig at være muligt at ændre børnenes holdninger til handicap. Reservationerne er ikke væk, men projektet viser, at det er muligt at flytte både de generelle og de specifikke holdninger i positiv retning (Sandø, 2011).

10.1. Medierepræsentation

Langt størstedelen af den information, vi modtager i dag, kommer fra medierne, og vi er i høj grad afhængige af denne. Vi har ikke mulighed for at opleve alt på første hånd og må derfor søge viden og informationer gennem andre. Gennem deres rolle som informationsleverandører har medierne en umiddelbar magt i forhold til den offentlige opinion.

Samtidig forholder det sig således, at medierne altid er på jagt efter høje læser-/seertal, og de fremhæver derfor ofte det usædvanlige, konflikter eller sensationer, fordi det er sværere at sælge det ordinære. Derfor kan mediernes dækning af temaer omkring handicap blive unuanceret eller stereotyp. En engelsk undersøgelse pointerer, at et af problemerne i forhold til medierepræsentation er, hvis medierne fokuserer uforholdsmæssigt meget på stødende emner, såsom

svindel med støttepenge. Sådanne historier kan give et forkert billede af situationen og fremstille mennesker med handicap som "undeserving" (Briant, 2011).

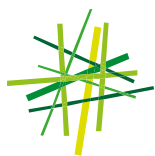
En svensk undersøgelse fra 2007 konkluderede, at ti procent af befolkningen kan siges at have et handicap, men de udgjorde kun 0,7 promille af de personer, der optrådte i tv-nyhederne (Ghersetti, 2007). Dette billede af mennesker med handicap som værende en stærk underrepræsenteret gruppe i tv-nyhederne blev bekræftet i en ny dansk undersøgelse af repræsentationen af handicap i DR's nyhedsudsendelser. Her konkluderes, at handicap og personer med handicap udgør 0,47 procent af nyhedsudsendelsernes totale sendetid (Kehlet & Bøgeskov, 2013).

Undersøgelsen viser også, at når personer med handicap optræder, er det på en måde, der er med til at underbygge stereotyper, idet knap halvdelen af alle personer med handicap fremstilles som stereotyper. De danske resultater ligger helt i tråd med de svenske, hvor der konkluderes, at når personer med handicap optrådte, var det konsekvent som ofre, aldrig som eksperter. Ofte udtalte de sig ikke selv, men blev omtalt af andre. Hovedfokus lå på funktionsnedsættelsen (Ghersetti, 2007). En dansk undersøgelse pointerer, at 55,5 % af respondenterne er helt eller delvist enige i, at personer med fysiske handicap ofte fremstilles i pressen som nogen, det er synd for. Det samme gælder for 49,8 % i forhold til mennesker med psykiske handicap (Socialstyrelsen, 2013).

10.2. Ønskværdig medierepræsentation

Måden, hvorpå mennesker med handicap optræder i mediebilledet, har betydning for, hvordan de opfattes i befolkningen, og om de har mulighed for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Sarah Glerup påpeger, at medierne kan gøre os i stand til at se ting fra nye vinkler og med flere nuancer – eller de kan forfalde til klicheer og cementere fordomme og stereotyper. Når mennesker med handicap er underrepræsenteret, fremstilles stereotypt og udelukkende i forbindelse med deres handicap, sker der en skævvridning og fordomme kan ophøjes til alment vedtagne sandheder, når medierne ikke tilbyder alternative fortællinger (Glerup, 2011).

Medier skaber virkelighed. Derfor er det især vigtigt, at mennesker med handicap omtales i medierne, og at dette gøres nuanceret og uden brug af ensidigt sprogbrug, talemåder og klichéer. Det er derfor ønskværdigt, at de historier, der fortælles om mennesker med handicap, fokuserer på mennesket og ikke kun på handicappet. Bedre medierepræsentation og naturliggørelse af handicaptilstedeværelse i det almene mediebillede kan skabe bevidsthed om, at personer med handicap er en almen del af samfundet. For at fremme fuld inklusion må mennesker med handicap ligeledes optræde i kraft af deres ekspertise eller i andre sammenhænge, hvor de ikke reduceres til deres handicap (Jones, 2012; Glerup, 2011; Ghersetti, 200; EOC, 2011).

11. Litteraturliste

- Abele, Martin (2005): Wer wird denn hier behindert?!, GFS – Markt- und Sozialforschung Zürich.
- Borg, Elin (2008): Holdninger til funksjonshemmede i Norge 1999-2005, NOVA – Norwegian Social Research, Notat Nr. 4/08.
- BPB – Bundeszentrale für politische Bildung (2006): Vorurteile gegen sozial Schwache und Behinderte.
- Braunholtz, Simon et al. (2007): Well? What do you think?: The third national Scottish survey of public attitudes to mental health, mental wellbeing and mental health problems, Scottish Government Social Research.
- Briant, Emma et al. (2011): Bad News for Disabled People: How the newspapers are reporting disability University Glasgow/Inclusion London.
- Davidson, Jaqueline (2011): A qualitative study exploring employers' recruitment behaviour and decisions: small and medium enterprises, DWP - Department for Work and pensions, UK.
- Department of Health (2003): Attitudes to Mental Illness, TNS, UK.
- EOC – Equal Opportunities Commission (2011): Baseline Survey on Public Attitudes towards Persons with a Disability 2010, Hong Kong.
- Eurobarometer 54.2 (2001): Attitudes of Europeans to Disability, European Commission.
- Europa-Kommissionen (2010): Den europæiske handicapstrategi 2010-2020: nyt tilsagn om et Europa uden barrierer.
- Ghersetti, Marina (2007): Bilden av funktionshinder. En studie av nyheter i Sveriges Television, Arbetsrapport nr. 43, Göteborgs Universitet.
- Glerup, Sarah (2011): Handifikation! Stereotyper og repræsentation i mediebilleder. I Servicestyrelsen (2011): Handicap Perspektiv – viden fremadrettet.
- Greve, Bent (2009): The labour market situation of disabled people in European countries and implementation of employment policies: a summary of evidence from country reports and research studies. Academic Network of European Disability Experts – ANED.
- Hernandez, B., et al. (2000): Employer Attitudes toward Workers with Disabilities and their ADA Employment Rights: A Literature Review. Journal of Rehabilitation, Vol. 66(4): 4-16.
- Hewstone, Miles (2003): Intergroup contact: Panacea for prejudice? The Psychologist, 16, 352.
- Institut für Demoskopie Allensbach (2011): Gesellschaftliche Teilhabe von Menschen mit Behinderung in Deutschland Ergebnisse einer bevölkerungsrepräsentativen Befragung.
- Jones, Chelsea (2012): Journalism and Disability from a Canadian Perspective, Ryerson University.
- Kehlet, Ulla & Bøgeskov, Amaya (2013): Lighed, ulighed eller usynlighed? - Et studie af repræsentationen af handicap i DR's nyhedsudsendelser, Kandidatafhandling, Aarhus Universitet.
- Kleeman, Justine & Wilson, Erin (2007): Seeing is believing : changing attitudes to disability: a review of disability awareness programs in Victoria and ways to progress outcomemeasurement for attitude change, Scope VIC.
- Massie, Bert (2006): Participation – have we got an Attitude Problem?, paper presented in the McDaid, David (2010): Countering the stigmatisation and discrimination of people with mental health problems in Europe, European Commission.
- NDA 5th Annual Conference Civic, Cultural and Social Participation: Building an Inclusive Society.
-

NDA - National Disability Authority (2006): A National Survey of Public Attitudes to Disability in Ireland.

NDA - National Disability Authority (2011): A National Survey of Public Attitudes to Disability in Ireland.

NHS – The Health and Social Care Information Centre (2011): Attitudes to Mental Illness –2011 survey report.

ODI – Office for Disability Issues (2004): Canadian Attitudes Towards Disability Benchmark Survey.

Olsen, Henning (2000/1): Holdninger til handicappede. En surveyundersøgelse af generelle og specifikke holdninger, Socialforskningsinstituttet.

Olsen, Henning (2000/2): Voksnes holdninger til handicappede, Det Centrale Handicapråd /Socialforskningsinstituttet.

Olsen, Henning (2008): Holder holdninger? Holdningsbegreber og holdningsmålinger, Akademisk Forlag.

Ormstone et al. (2011): Scottish Social Attitudes survey 2010: Attitudes to discrimination and positive action. Scottish Center for Social Research. Scottish Government.

Regeringen (2013): Handicappolitisk handlingsplan 2013. Et samfund for alle.

Sandø, Martin (2011): Børns holdninger til handicap, Socialstyrelsen.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2010): Stigma og psykiske lidelser- som det opleves og opfattes af mennesker med psykiske lidelser og borgere i Danmark.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2012): Virksomheders sociale engagement. Årbog 2012.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2013): Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2010 og 2012.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2013): Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med en funktionsnedsættelse, En analyse af sammenhænge mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse.

Socialstyrelsen (2013): Interviewundersøgelse om Handicap ifm. kampagnen 'Det er ikke et handicap'.

Specialfunktionen Job & handicap (2010): Beretning 2010 – Status på job og handicap.

Specialfunktionen Job & handicap (2012): Beretning 2012 – Status på job og handicap.

Specialfunktionen Job & handicap (2013): Specialfunktionen Job & handicap: Beretning 2012 – Status på job og handicap.

Staniland, Luke (2011): Public Perceptions of Disabled People - Evidence from the British Social Attitudes Survey 2009, Office for Disability Issues, UK.

Thompson, Denise et al. (2011): Community attitudes to people with disability: scoping project, Social Policy Research Centre, Disability Studies and Research Centre, University of New South Wales, Australien.

Wallace, C (2004): Snapshot of community attitudes on disability in the ACT, ACT Disability Advisory Council, Canberra.

WHO – World Health Organization (2011): World report on disability 2011.